

RICHMOND ANNA.

1810—1881.

A ki a magyar unitárius egyház ujabbkori történetét hivatva lesz megírni, annak az angol és amerikai unitáriusok szellemi és anyagi befolyását különös figyelemre kell méltatnia. Az angoloknak és amerikaiaknak sajátosságos jellemvonásuk az, hogy a mily tevékenyek a hét folytán az anyagi dolgokban, éppen oly hűvek a vasárnapon azokban, a melyek a lelki életre tartoznak. És e buzgóságuk nem hogy csökkenne, hanem folyton növekedik, annyira, hogy ők a leghatározottabban megczáfolják azt a föltevést, hogy a szellemi felvilágosodással és anyagi gazdagsággal nem fér össze a vallásosság. Családi és társadalmi életük egyaránt a vallásos buzgóság bélyegét viseli magán. Eppen mintha róluk lett volna mondva: „ti egy választott nemzetség, királyi papság és szent nép vagytok, melyet Isten sajátjának tart, hogy hirdessétek hatalmas dolgait annak, a ki titeket a sötétségből a csodálatos világosságra hívott“, — a világ minden részében megjelennek az evangéliummal kezökben. Hozzánk — unitáriusokhoz — mint szellemi rokonaikhoz jöttek, hogy őseink történetét megismerjék, s nagy apostolaik eszméit terjeszszék. A magyar egyházi irodalomban vehetők észre nyomai hatásuknak. De nemcsak szellemi, hanem anyagi befolyásuk hatását is érezzük, mert ha Channinget, Parkert és Martineaut a magunkénak mondjuk, a miénk: ifj. Fretvell János barátai nagy seregével. Richmond Anna is ezekhez tartozik, méltó azért, hogy életét röviden megismerjük.

Richmond Anna Rhode Island állam Providence nevű helységében született 1810-ben deczember hó 15-én. Ifjúkori életéből nem sikerült semmit megtudnunk. 1831-ben augusztus hó 15-én ment férjhez. Házassága 40 évig állandó boldogságban folyt le és több gyermekkel lón megáldva. A családi kör központja és elevenítő lelke volt. Ott szava mindig ihletés, jelenléte — még utolsó éveiben, hosszas betegsége alatt is — állandó áldás volt. Számos maradékai szívébe soha ki nem törölhető jegyekkel véste be az anya szelid vidámságát, a nagyanya gyöngéd rokonszenvét és bölcs tanácsait.

Ha arczképét — mely az unitárius egyh. képv. Tanács termét disziti — megtekintjük, annak vonásaiból a határtalan jószág, az igazi szeretet, a keresztényi megelégtültség, tiszta értelem és nemes érzelemről kell meggyőződünk. Ha a nyílt homlokot, az azt koronázó ősz fürtöket és a lélek kettős tük-

rét a szelid szemeket egyszer megláttuk, többé ki nem törülhetjük képét emlékünkből.

Ennyiféle jósággal telt sziv, kivált ha még mint ő, anyagi kincsekkel is rendelkezik — nem maradhat meg abban a körben, a melyet egy család nyujt, bármekkora legyen is az. Richmond Anna széles körben volt ismeretes mint jóltevő nő, mert életszabályát: „ingyen vettétek, ingyen adjátok“ hiven követte. Szülő városa folytonos gondja alatt állott, de azért megjelent ott is a hová semmi szoros viszony nem füzte.

Hogy csak a legnevezetesebbeket említsük meg:

1872-ben a cambridge-i egyetem leégésekor az adakozók névsorát 2,000 frttal (1000 dollár) ő nyitotta meg; a cambridge-i unitárius papnöveldének 8000 frtot ajándékozott. Ugyanez időtájban 1875-ben kötelezte le a magyarországi unitáriusokat örökös hálára és tiszteletre maga és neve iránt. A Richmond Anna figyelmét ifj. Fretwell János hitrokonunk és barátunk hívta fel a magyarországi unitáriusokra és ő azonnal 5000 dollárt ajánlott fel egy rendes tanárnak 500 dolláros évi részletekben való kiadásra. Szándékát egy levél kíséretében hozta tudomására az Egyh. Főtanácsnak, s ugyanakkor azt a kívánságát is kifejezte, hogy „a tanári állásra megválasztandó egyén unitárius legyen, jeles készültséggel és feddhetetlen jellemmel birjon. Az Egyh. Főtanács válaszsza meg a Paget János jóváhagyásával.“ A tanítandó tárgyak meghatározását az Egyh. K. Tanácsra bízta.

E tanszéken eddigelő Hajós Béla, és e sorok írója működtek. *)

Richmond Annánál az érző és áldozatkész sziv mellett nem hiányzott a tiszta értelem sem, mert ha nem is tartozott az ugynevezett „nagy észtehetségek“ közé, de közönségesnek sem volt mondható. „Nála a nőies tartozkodás — mondja Hedge lelkész a koporsójánál tartott beszédben — párosulva volt férfias értelemmel, tiszta és önálló gondolkozással, annyira, hogy theologiai vagy társadalmi kérdésekben is mindig meg volt saját nézete. Vallásbeli véleményét nem szerette másokra erőszakolni.“

A mily boldog és megelégtült volt családi élete negyven év alatt, mig mindent szívének ohaja szerint tehetett meg, éppen oly fájdalomteljes volt az utolsó tíz év alatt. Mintha tán azt kellett volna megmutatnia, hogyha a mások nyomorát sajátjává tudta tenni, a magáét elviselni is lesz ereje, e tíz év a megpróbáltatások ideje lett. Egy gyógyíthatlan betegség kö-

* Az Egyh. Főtanács ohajtotta volna a tőkét állandósítani és kamathalmozással oda nevelni, hogy örökre biztosítva legyen, de ez nem sikerült, mivel a gyakorlati amerikai, segélyt csak a jelen szükségre nyujt s a jövő biztosítását azután megköveteli. Az 5000 dollárnyi összegből jelenleg hat évi használat után — Allen H. J. tanár ur értesítése szerint még 4000 van meg a jókezelés következtében s így a tanszék fizetése még tíz évre biztosítva van.

vetkeztében sokszor volt közelebb a halálhoz, mint az élethez, de mindannyiszor újra éledt, minden lehellettel új erőt, új keletemet nyert s ismét osztogatta anyai jó tanácsait.

Ő megpróbáltatott és boldog, mert kiérdemelte az életnek ama koronáját, a melyet az Úr az őtet szeretőknek ígért. 1881 január 25-én következett be az annyira várt pillanat. Valószínűleg ez is csendben és a rokonok zárt körében telt el, mint egész élete, mert haláláról a lapokban kevés említés tétetett. A mily „öröm hír“ volt neki az orvos utolsó nyilatkozata, oly szomorú volt az övéire nézve. Nekünk csak későre jutott tudomásunkra a leverő hír. Lelkésze sirbeszédében így vigasztalta a gyászolókat: „ne hullassatok könyeket, mert ő oda költözött a hol a boldogok serege régóta várja kegyes és szeretetreméltó lelkét.“ Mi pedig örvendjünk azon, hogy érezhettük egy ily nemes lélek érintését, tiszteljük emlékét és példája lelkesítsen oly valóban keresztényies életre, mint a milyennek az övét, e töredékes vázlatból, megismerők.

BOROS GYÖRGY.